

MARLIES ALLEWIJN

**Vind me
aan de
andere kant**

HarperCollins

Voor het papieren boek is papier gebruikt dat onafhankelijk is gecertificeerd door FSC® om verantwoord bosbeheer te waarborgen.

Kijk voor meer informatie op www.harpercollins.co.uk/green.

HarperCollins is een imprint van Uitgeverij HarperCollins Holland, Amsterdam.

Copyright © 2025 Marlies Allewijn

Omslagontwerp: Villa Grafica

Omslagbeeld: © Mark Owen / Trevillion Images

Foto auteur: © Gaby Jongenelen

Zetwerk: Mat-Zet B.V.

Druk: ScandBook UAB, Lithuania, met gebruik van 100% groene stroom

ISBN 978 94 027 1602 3

ISBN 978 94 027 7275 3 (e-book)

NUR 301

Eerste druk maart 2025

HarperCollins Holland is een divisie van Harlequin Enterprises ULC.

® en ™ zijn handelsmerken die eigendom zijn van en gebruikt worden door de eigenaar van het handelsmerk en/of de licentienemer. Handelsmerken met ® zijn geregistreerd bij het United States Patent & Trademark Office en/of in andere landen.

www.harpercollins.nl

Elk ongeoorloofd gebruik van deze publicatie om generatieve kunstmatige-intelligentietechnologieën (AI-technologieën) te trainen is uitdrukkelijk verboden. De exclusieve rechten van de auteur en uitgever worden hierbij niet beperkt.

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Het e-book is beveiligd met zichtbare en onzichtbare watermerken en mag niet worden gekopieerd en/of verspreid.

Alle in dit verhaal voorkomende personen zijn ontleend aan de fantasie van de schrijver. Elke gelijkenis met bestaande personen berust op toeval.

Hoofdstuk 1

Juli 1925

In een kamer aan de overkant van de binnenplaats staat een naakte jongeman. Zijn lichaam is rank en wit. Ik heb nooit eerder een man zonder kleren gezien en schrik ervan. Toch blijf ik kijken. Niet naar het blote lijf, zo is het niet. Ik kijk naar hem.

De jongeman nipt aan een kopje, zet het terug op een schoteltje dat op de schoorsteenmantel staat, loopt naar de hoek van de kamer en buigt zich voorover.

Het geluid van een eenzame trompet klinkt over de binnenplaats. Het is een klaaglijk geluid.

Nee, dat is niet het goede woord. De trompet klinkt verlangend.

Er loopt een rilling langs mijn rug. Onwillig dein ik mee op de klanken.

‘Zet uit die herrie!’ Een barse mannenstem verstoort de melodie.

De jongeman kijkt op en glimlacht. Hij buigt zich weer voorover. De trompet stopt zijn klaagzang, maar wordt meteen vervangen door een heel orkest. Een piano, contrabas en drums vragen om onze aandacht.

‘Itzhak! Ik probeer te slapen.’ Opnieuw die stem.

De naakte man, Itzhak dus, steekt zijn hoofd door het open raam. ‘Geef nu eindelijk eens toe dat u geniet van de muziek, meneer Schröder!’ Hij wacht op een reactie.

Die blijft uit.

Net als hij zich – is hij teleurgesteld? – weer wil terugtrekken, raakt mijn hand het gordijn waarachter ik me verschuil. Het beweegt. Van schrik stoot ik een kreetje uit.

Als Itzhak mijn kant op kijkt, deins ik betrapt achteruit. Ik druk me tegen de muur in de hoop dat die me zal opslokken.

Ga naar bed, beveel ik mezelf.

Maar mijn lijf komt niet in beweging. Ik blijf daar gewoon staan. In het donker.

‘Niet gluren,’ sis ik mezelf toe.

Maar ik kan het niet laten. Itzhak werkt als een magneet. Ik moet naar hem kijken.

Ik trek het gordijn nu zelfs een beetje opzij.

Met zijn ogen een beetje samengeknepen staart hij nog altijd mijn kant uit.

Ondanks mijn schaamte blijf ik terugkijken.

Itzhak trekt zich terug de kamer in. Hij beweegt een arm omhoog, alsof hij iemand wenkt.

Mij?

Hij draait rondjes om zijn as. Zet steeds grotere stappen. Uitgelaten, vrolijk beweegt hij mee met de muziek. Hij lacht zoals alleen kleine kinderen dat doen. Onbevangen. Zonder rem.

De jongeman in de kamer tegenover mij voelt zich tevreden met zichzelf.

Hij is zichzelf.

En hij vindt het fijn bekeken te worden, dwingt me te kijken.

Dat doe ik, tot zijn show voorbij is. Hij maakt zelfs een buiging.

Ik proest het uit. Geschrokken sla ik een hand voor mijn mond.

De muziek stopt. Hij sluit het raam.

Ik kruip mijn bed in. Ondanks de hitte trek ik de dekens ver over mijn hoofd.

Ik luister naar de stad die mijn kamer binnendringt: trambellen, getoeter en de geur van rottend afval, uitlaatgassen en zoete parfum.

Dit is Berlijn. Dit is mijn nieuwe leven.

Lawaai, stank en een naakte man, bedenk ik me giechelend.

Maar meteen daarna komt de woede weer.

Waarom heeft mijn moeder me hiernaartoe gestuurd?

Beieren

December 1915

Liese leek op een pop die nog in de doos zat. Strak gestreken jurk, stijve vlechten in haar blonde haren en smetteloos witte kousen. Ik had nog nooit iemand gezien die zo ongekreukt was.

Tijdens de tweede oorlogswinter verhuisde ze samen met haar moeder vanuit München naar ons dorp aan het meer.

Wij, de bewoners, hadden over het algemeen niet veel op met stadsmensen als zij. Maar op Liese en haar moeder hadden we niets aan te merken. Of beter gezegd: op hen durfden we niets aan te merken. Ze waren familie van de burgemeester. In München was er blijkbaar zelfs voor mensen zoals zij geen eten meer en dus waren ze naar het platteland gestuurd.

Ze gingen wonen in het huis op de heuvel.

Ik fantaseerde over dat huis.

Binnen, zo dacht ik, scheen altijd de zon, zelfs als het regende.

Het zou er warm zijn in de winter en lekker koel in de zomer.

Ik fantaseerde over haar.

Zij, zo dacht ik, was het toppunt van schoonheid en elegantie.

Van een afstandje bewonderde ik haar. Ik bestudeerde haar lach, haar maniertjes, haar loopje.

Om Liese heen scheen altijd de zon. Zelfs als het regende.

Hoofdstuk 2

Juli 1925

Het appartement aan de Kurfürstendamm is groot en uitbundig: hoge ramen, ornamenten, stralend wit, veertien kamers. Eén daarvan huur ik van dokter Cohen, een oorlogsmakker van mijn vader.

Een week geleden haalde hij me op van treinstation Zoologischer Garten. Sindsdien zien we elkaar iedere morgen, klokslag acht uur.

‘Samen ontbijten is mijn enige eis,’ zei hij zo bedeesd dat het de eis meteen ontkrachtte.

Maar ik voldeed eraan, want wat kon ik anders?

Als ik na wederom een nacht vol nachtmerries over Liese en mijn vader de eetkamer binnenkom, leest dokter Cohen de krant.

Meewarig het hoofd schuddend en laatdunkend fronsend levert hij geluidloos commentaar op het nieuws.

Schuchter ga ik zitten op de stoel precies tegenover hem. ‘Goedemorgen,’ zeg ik zacht.

Cohen schrikt. ‘O. Goedemorgen, Eva.’ Hij glimlacht betrapt, alsof hij me hier niet verwacht had, en leest dan weer verder.

Vanmorgen is de ontbijttafel rijkelijk gevuld. Broodjes, een gekookt ei, drie verschillende soorten jam, roomboter, worst, kaas en koffie.

Thuis in Beieren bestond het ontbijt hooguit uit een stuk brood met boter en, alleen op goede dagen, wat kaas. Ik at staand, terwijl ik me aankleedde en mijn haren kamde. Er was altijd haast. Eerst om op tijd onze kruidenierswinkel te kunnen openen. De afgelopen jaren om op tijd bij de boer net buiten het dorp te zijn waar ik zorgde voor de bedlegerige boerin.

Ik pak een broodje, besmeer het met boter en jam en neem een hap. Het klinkt genadeloos hard in de stille eetkamer.

Cohen kijkt op.

Gegeneerd glimlach ik.

De dokter slaat zijn krant dicht. Hij trekt aan het boord van zijn overhemd.

De man die mijn vaders baas was in het leger lijkt zo besluiteloos. Geen leider. Zoals mijn vader wel was. Of zoals ik hoop dat mijn vader wel was.

Want wat weet ik eigenlijk over Levi Ginzburg?

Ik was een kind toen hij vertrok. En hij mijn held. Mijn gedachten dwalen af naar het meer. Mijn bed op zolder. Hoe hij bij me kroop en me na dat ene verhaaltje er nog een voorlas. Ik herinner me de koekjes die hij me toestopte als moeder niet keek. 'Je bent een bijzonder meisje, Eva. Je bent dapper en onbevreesd. Je kunt alles bereiken wat je wilt.'

Hem missen is het moeilijkste wat ik ooit heb moeten doen.

'Eva.' Cohens stem klinkt dof en ver weg. 'Eva?'

'Wat?' zeg ik. 'Ik, eh...'

Mijn vaders vriend bijt op de binnenkant van zijn wang. 'Je bent hier nu een week en ik dacht: laten we dat vieren met een mooi ontbijt.' Hij glimlacht schuchter. 'Hoe bevalt het je in Berlijn?'

Ik vind het vreselijk. Ik haat alles aan deze stad. Ik wil naar huis.

Natuurlijk zeg ik dat niet hardop. In plaats daarvan antwoord ik beleefd: 'Ik ben u dankbaar voor het onderdak en de kans.'

Hij glimlacht nu. 'Dat was mijn vraag niet. En het is wel goed.' Cohen staat op en loopt naar het raam. 'Het is vast anders dan thuis,' zegt hij met zijn handen op zijn rug naar buiten starend.

In de verte rinkelt een trambel.

'Ik, eh... Het is, eh...'

Cohen wil een gesprek. Ik niet.

Maar hij gaf me een huis en heeft werk voor me geregeld. Omdat hij mijn vader kende. Ik zucht en geef dan toe: 'Alles is precies het tegenovergestelde van wat ik ken. Thuis ligt het tempo laag. In Berlijn gaat alles snel. In mijn dorp ken ik ieder pad en elke steen. Hier verdwaal ik keer op keer in de wirwar van straten.'

'Je vader vertelde me vaak over het meer en de berg achter jullie huis, die er op elk moment van de dag anders uitzagen. Over de weides met hun duizenden bloemen, de bellen van de koeien, het dorpsplein met de fontein. Hij praatte er zo beeldend over dat ik het gevoel heb dat ik het ken.'

Ik wil niet over mijn vader praten. En al helemaal niet over mijn vader in combinatie met het dorp. Dat was van ons.

Cohen zegt: 'Het moet er prachtig zijn.'

'Ja,' zeg ik kortaf. 'Dat is het.'

Een tijdje staren we zwijgend voor ons uit. Cohen loopt terug naar de tafel en schenkt koffie in. 'Wil je ook?'

'Nee, dank u.'

'Vandaag is je laatste vrije dag voordat je in het Moabit-ziekenhuis begint.' Hij neemt een slok. 'Vind je het misschien leuk om straks naar de dierentuin te gaan?'

Nee, ik wil niet met hem naar de dierentuin. Ik wil alleen zijn en op bed

liggen. Ik wil boos zijn op mijn moeder, op de wereld en vooral op mezelf. ‘De... dierentuin?’ hakkel ik.

‘Ik dacht,’ Cohen glimlacht beschroomd. ‘Daar is het in ieder geval groen. Misschien voelt het iets meer als thuis.’

Giraffen, apen en leeuwen op het dorpsplein? Een glimlach probeert te ontsnappen, maar door mijn kaken stevig op elkaar te klemmen weet ik hem de kop in te drukken.

Cohen hoort nu ook wat hij zegt. Zijn bril beslaat. ‘Domme opmerking, excuus. Maar, ik dacht... nou ja, het geeft je iets te doen?’

Hij was mijn vaders vriend, dus het moet een goeie vent zijn. Papa zou willen dat ik mijn best deed en dus zeg ik met een zucht: ‘Dat is waar. Goed, laten we dat doen.’

De Zoologischer Garten is inderdaad groen. In plaats van trambellen en ronkende auto's hoor ik het gekwetter van vogels. En in plaats van rottend vuil ruik ik bloemen.

Hier kan ik ademen zonder uitlaatgassen binnen te krijgen.

Gulzig vul ik mijn longen.

Via het aquarium wandelen Cohen en ik langs de roofdieren naar de giraffen en de olifanten. Af en toe staan we stil voor een kooi. Cohen vertelt me wat hij weet over de beesten; over hun anatomie en hoe die van sommige lijkt op die van de mens. ‘Je moet echt *The Origin of Species* van Darwin lezen, zeker nu je verpleegster wordt,’ raadt hij me aan.

Ik knik. Af en toe stel ik een vraag waarvan ik denk dat hij hem waardeert. ‘Waar heeft u gestudeerd? Wat maakte dat u arts wilde worden?’ Hij is geboren en getogen in Berlijn en heeft hier ook gestudeerd. Hij treedt in de voetsporen van zijn vader, die een jaar voor mijn aankomst overleden is. Zijn moeder overleed al toen hij nog een kind was.

De conversatie is aftastend, maar ze leidt af en heel langzaam komt mijn lichaam tot rust. Mijn schouders zakken, mijn tot vuisten gebalde handen openen zich. ‘Ik heb deze dieren alleen op plaatjes gezien,’ zeg ik terwijl we kijken hoe een tijger zich tegoed doet aan een stuk vlees. ‘Wat een kracht.’

We eindigen ons bezoek in het apenhuis. Een chimpansee buitelt en springt. Cohen glimlacht verdrietig.

‘Je vader was heel snel en lenig, wist je dat?’

Waarom begint hij nu alweer over mijn vader? Nerveus kuch ik.

Cohen merkt mijn ongemak niet op en gaat verder. ‘Op een avond heb ik

hem als boodschapper op pad gestuurd. Een paar kilometer bij ons kamp vandaan kwam hij bij een boerderij, waar hij stopte om iets te drinken. Maar zodra hij stilstond stormden Tommies die zich daar schuilhielden op hem af. Je vader zette het op een lopen totdat hij bij de bosrand kwam. Daar is hij behendig in een boom geklommen. Hij slingerde van tak naar tak, van boom naar boom. Net zo lang tot hij de vijand kwijt was. Vanaf die dag noemden we hem Chimp. Van chimpansee, snap je? Een naam die hij met eer gedragen heeft.’

‘Chimp,’ herhaal ik zacht en ik glimlach bij de gedachte aan mijn vader die het verhaal – trots? bang? opgelucht? – aan zijn maten vertelt.

‘Eva, ik ben ontzettend blij dat je hier bent.’ Cohen kijkt me niet aan terwijl hij het zegt.

‘Je vader was zo trots op je. Iedere dag vertelde hij me hoe bijzonder je was. Hoe avontuurlijk. Ik hoop dat je Berlijn ook zo gaat zien, als een avontuur.’

Avontuurlijk? Ik? Nee, mijn hang naar avontuur verdween tegelijk met mijn vader. Ik ben bang voor alles. Bijzonder ben ik al helemaal niet. Hij zou teleurgesteld in me zijn.

‘Ik heb Levi slechts twee jaar gekend, maar hij is de beste vriend die ik ooit heb gehad.’ De dokter wrijft in zijn ogen. Hij ziet er ineens een stuk ouder uit. ‘Dat we niet weten...’ Zijn stem breekt.

Voorzichtig leg ik een hand op zijn rug en klop erop. ‘Het is niet uw schuld,’ zeg ik zacht. ‘Ik mis hem ook,’ geef ik toe.

De aap rekt zich uit en buitelt achterover. Hij schrikt er zelf van. Tegelijk schieten Cohen en ik in de lach.

‘Dank u wel dat u me hier mee naartoe heeft gebracht,’ zeg ik. ‘Berlijn is zo verschrikkelijk nog niet.’

Beieren

Januari 1916

‘Mijn vader is officier in het leger en dankzij hem gaan we de oorlog winnen,’ zei Liese tegen een jongen uit mijn klas. ‘En niet door jóúw miezerige vader. Hij volgt slechts bevelen op. Dus je hoeft niet zo op te scheppen.’ Met haar kin de lucht in liep ze bij hem weg.

Vanachter de grote boom op het schoolplein sloeg ik haar gade. Ze kwam mijn kant op. Net voordat ik me achter de stam verstoppen kon, zag ze me. Ze bleef even staan, lachte betoverend en liep verder.

Mijn borst zwol op. Mijn wangen gloeiden.

Tegen mijn moeder zei ik tijdens onze magere avondmaaltijd – voor de zoveelste keer koolraap: ‘Geen zorgen, mama. Papa is snel weer thuis. Want Lieses vader is officier. En door hem gaan we de oorlog winnen.’

‘Door mannen als de vader van Liese duurt die hele ellendige oorlog alleen maar langer,’ was mijn moeders reactie.

Ik negeerde haar. Wat wist mijn moeder ervan?

Hoofdstuk 3

Juli 1925

‘Hé, jij daar!’ Itzhak zit aan de overkant van de binnenplaats in het open raamkozijn. Natuurlijk had ik hem allang gezien, maar na de vorige keer durf ik niet eens meer – openlijk – richting het raam te kijken. Ik leg de pen neer waarmee ik een brief aan mijn moeder probeer te schrijven. Het lukt niet. Want wat zeg ik tegen haar? Ik verwijt het je dat je me hebt weggestuurd? Ik haat het hier? Ik wil naar huis?

Het is allemaal waar en niet waar.

‘Ik?’ roep ik onnozel, maar vooral hoopvol terug.

‘Ja, jij!’ Itzhak houdt zijn rechterknie opgetrokken. Hij leunt er met zijn elleboog op. Nonchalant tikt hij de as van zijn sigaret af.

‘Wat kan ik voor u doen?’ De afstand tussen ons is zo’n vijftig meter. Ik moet bijna schreeuwen om me verstaanbaar te maken.

Itzhak grijnst. ‘Wat formeel. Ik wil gewoon kennismaken met mijn overbuurvrouw. Met wie heb ik het genoeg?’

‘Ik heet Eva. Ik ben hier pas.’

‘Eva!’ herhaalt hij. ‘Itzhak.’ Hij wijst naar zichzelf.

‘Aangenaam.’

‘Hou je van muziek?’

‘Ik denk het.’

Itzhak lacht nu. ‘Ik denk het? Wat is dat nou weer voor antwoord?’

Ik haal mijn schouders op. ‘Ik heb er gewoon niet zoveel verstand van.’

Nu lacht Itzhak breed. Hij drukt zijn sigaret uit op de vensterbank en springt er met een hupje uit.

‘Wacht!’ Hij rommelt wat in de hoek van zijn kamer. Dan klinkt het gekraak van een naald op een plaat.

Een band zet in. De klanken van verschillende muziekinstrumenten vliegen als een zwerm vogels de binnenplaats over, zo mijn kamer in.

Itzhak springt van links naar rechts en zwaait met zijn armen. ‘Kom op, dans met me!’ roept hij midden in een draai.

Ik lach. ‘Nee, dat kan ik niet.’

‘Kom op!’ moedigt Itzhak me aan. ‘Niet zo saai. Dans! Daar word je vrolijk van.’

‘Wie zegt dat ik niet vrolijk ben?’

‘Je gezicht.’

Mijn wangen kleuren.

‘Nou, waar wacht je op?’

Gegeneerd beweeg ik mijn heupen een keer naar links en naar rechts. ‘Zo goed?’

‘Noem je dat dansen? Hup, schudden met die billen en zwaaien met je armen.’ Itzhak springt van links naar rechts door zijn kamer.

Ik draai een rondje en beweeg mijn armen omhoog. Verlegen lach ik naar hem.

‘Ja, precies zo!’

Ik wieg nog wat met mijn heupen en krijg er zowaar plezier in. Ik stap opzij en van voor naar achter. Wat ben ik aan het doen?

Net als ik over de eerste schaamte heen ben, roept een stem uit het niets: ‘Zet uit die herrie!’

Ik moet erom lachen, maar Itzhak haalt meteen de naald van de grammofoon. ‘We moeten Herr Schröder niet boos maken. Hij heeft al geklaagd bij mijn hospita en... Nou ja, je begrijpt me. Ik heb een dak boven mijn hoofd nodig.’ Hij lacht olijk.

‘Ik begrijp het.’ Teleurgesteld dat het voorbij is leun ik voorover om mijn raam te sluiten.

‘Wat? Je gaat dat raam toch niet dichtdoen net nu we kennismaken?’ vraagt Itzhak verontwaardigd.

‘Eh... nee?’ reageer ik hoopvol.

‘Mooi. Kom naar beneden. We zien elkaar op de trap voor het gebouw.’

Ik kan, nee, ik wil geen bezwaar bedenken. ‘Goed.’

Zo snel ik kan ren ik de trap af, naar de voorkant van het gebouw.

En daar staat hij, met zijn armen over elkaar geslagen, een hoedje op zijn hoofd en een sigaret in zijn mondhoek.

We geven elkaar een hand. Ik giechel verlegen, maar ik weet dat ik hem ontmoet heb: de man van mijn leven.

Het is druk in het café, maar Itzhak wringt zich behendig tussen de massa door, ondertussen mensen links en rechts uitbundig begroetend, en weet een tafeltje te bemachtigen.

Hij ploft neer op een van de kleine stoeltjes en steekt zijn zoveelste sigaret op.

‘Wil je ook?’

Ik bedank.

Met een minzaam lachje stopt hij het sigarettendoosje in de binnenzak van zijn jasje, kruist zijn benen en leunt achterover. Met één oog dicht, terwijl rook uit zijn mond omhoogkringelt, vraagt hij: 'Eva dus? Of moet ik zeggen Peeping Tom?'

De bravoure die ik eerder voelde is al lang en breed verjaagd door nervositeit. Ik zou onzichtbaar willen zijn. Maar Itzhak heeft me gezien, vanavond en de keer daarvoor. Met rode wangen antwoord ik zacht: 'Eva is goed.'

'Tommie, het is prima.'

Ik draai een krul rond mijn wijsvinger, zoals ik altijd doe als ik onrustig ben.

'Eva,' verbeter ik hem.

Hij lacht. 'Natuurlijk. Tom dus.'

Ik ken deze vreemde man nog maar net, of eigenlijk niet, maar hij is duidelijk iemand die me zal uitdagen. Als ik in zijn gezelschap wil verkeren – en dat wil ik, denk ik – moet ik kunnen incasseren én leren uitdelen. 'Je gaat me nooit Eva noemen, hè?'

Itzhak gooit uitbundig lachend zijn hoofd in zijn nek. Hij zwaait met zijn arm. 'Nee, waarschijnlijk niet!'

Ondanks mijn schaamte en ongemak lach ik. 'Goed, ik geef toe. Ik gluurde. Maar wie gaat er dan ook in zijn blote kont voor een open raam staan?'

Als ik bravoure acteer, ga ik het misschien voelen?

Opnieuw lacht Itzhak hard. 'Als ik niet naakt kan zijn in mijn eigen kamer, waar dan wel?'

'Waarom zou je überhaupt ergens naakt willen zijn?'

En waarom voer ik er en plein public een gesprek over?'

Nu buigt Itzhak zich voorover. Met zijn kin leunend op zijn hand fluistert hij: 'Ben jij zo iemand die zichzelf nooit aanraakt, zich uitkleedt in het donker en slaapt in een lange nachtpon?'

'Ja, een normaal iemand dus...' fluister ik terug.

Plots verschijnt er een getergde blik in Itzhaks ogen. 'Normaal is een subjectief begrip, Tommie.'

Hij komt weer overeind en neemt nog een trekje van zijn sigaret.

Ik schrik van zijn plotselinge stemmingswisseling. 'Ik bedoelde het niet rot,' fluister ik.

Hij glimlacht klein. 'Dat weet ik toch.' Met een handgebaar wuift hij het onderwerp weg.

'Maar zoekende ziel, wat hoop je hier te vinden?'

'Morgen start ik met een opleiding in het Moabit-ziekenhuis,' mompel ik. Het klinkt alsof ik het over iemand anders heb. Snel vraag ik: 'Jij? Wat doe jij in Berlijn?'

‘Ik ben op zoek naar roem. Een cliché dus. Helaas.’ Itzhak glimlacht.

‘En met succes?’

Itzhak lacht beschroomd. ‘Nog niet. Maar ooit bezoekt iedereen de toneelstukken die ik geschreven heb, zingt iedereen mijn teksten mee en kent iedereen mijn naam.’

‘Aha,’ zeg ik. Ik heb nooit eerder een kunstenaar ontmoet. In mijn dorp zijn de mensen boer, winkelier of caféhouder. Echte beroepen, zou mijn moeder zeggen.

Itzhak kijkt me peilend aan. Wie ziet hij?

‘Waar kom je vandaan?’ vraag ik, terwijl ik zijn spiedende ogen ontwijk.

‘Ik ben geboren op de eerste dag van de zomer in 1902 in een katholiek gezin uit een industriestad in het Ruhrgebied,’ begint Itzhak zijn biografie. ‘Nummer vijf van vijf kinderen. Ik werd Itzhak genoemd: hij die lacht. De verwachtingen waren hooggespannen. Ik kon dan ook alleen maar tegenvallen. En deed dat ook.’ Itzhak lacht, maar hij doet zijn naam geen eer aan, want zijn ogen staan verdrietig.

‘Mijn vader is directeur van een kolenfabriek. Ik had drie oudere broers die daar allemaal werkten. Totdat de oorlog kwam. Om beurten werden ze opgeroepen en om beurten kwamen ze om.’

Ik wil mijn hand op de zijne leggen en zeggen hoe erg ik het voor hem vind, maar ik krijg geen kans. Hij trekt zijn hand van tafel en is alweer bij de volgende fase in zijn leven.

‘Hun dood betekende dat alle ogen plotseling op mij gericht waren. Ik werkte inmiddels in de fabriek van mijn vader. “Net als je broers begin je onderaan,” zei hij. En dus liep ik rond tussen de arbeiders. Rouwdouwers. Tommie, ik kan je vertellen: een fabriek is geen goede plek voor mensen zoals ik. Maar als een wonder kwam toen de bezetting van het Ruhrgebied.’ Hij knipoogt.

Ik heb nog nooit een Duitser die naoorlogse bezetting door de Fransen en Belgen een wonder horen noemen.

‘De arbeiders begonnen te staken en ik kwam thuis te zitten. Daar lieten mijn ouders geen kans onbenut om me te laten weten dat ze liever gezien hadden dat ik gesneuveld was in plaats van mijn broers. Het werd dus tijd om te vertrekken. Ik ben hier nu bijna een jaar. Hier en daar vind ik wat klusjes – soms als ober, soms werk ik weer in een fabriek. Maar geen zorgen, Tommie. Zoals ik al zei: binnenkort ga ik het maken.’ Hij maakt een kleine buiging. ‘Einde.’ Hij trekt zijn mondhoeken op. Een lach is het niet, hoe hard hij ook zijn best doet het zo te doen lijken. Verwachtingsvol kijkt hij me aan.

Het is mijn beurt.

Ik wil hem de echte reden dat ik in Berlijn ben niet vertellen. Ik weet zelf

niet eens precies wat die is. Maar ik moet hem iets teruggeven, weet ik. En dus zeg ik: 'Ik kom uit een klein dorpje aan de Schliersee in Beieren. Ik huur een kamer bij een vriend van de familie, dokter Cohen. Hij heeft die opleidingsplek in het Moabit-ziekenhuis voor me geregeld. En morgen moet ik dus beginnen.'

Hij knikt. 'Je wordt arts?'

'Ik?' vraag ik schamper lachend. 'Nee, natuurlijk niet. Mensen zoals ik worden geen arts. Mensen zoals ik, vrouwen, worden verpleegster.'

'Hm.' Hij knikt. 'Altijd al willen worden?'

'Ik dacht dat ik de winkel van mijn ouders zou overnemen. Maar ja.' Ik trek een schouder op.

'Maar ja, wat?'

'Die is er niet meer,' stel ik simpel. Een gevoel van heimwee snijdt door mijn borst. Ik mis de geur van de winkel, de drukte overdag, de rust na sluitingstijd. Het enige moment van de dag waarop ik me verbonden voelde met mijn moeder, omdat we dan de inventaris opnamen. Zwijgend telden we. We schoven met potten en zakken. We richtten de schappen opnieuw in. Het repeterende werkte rustgevend. Het was iets tastbaars om ons aan vast te houden. We hadden in ieder geval de winkel nog. Totdat we die niet meer hadden.

Itzhak trekt vragend een wenkbrauw op.

Heeft deze man onder een steen gelegen?

'Doordat de regering jouw stakende arbeiders bleef doorbetalen werd de inflatie erger en erger. Mensen kwamen met een koffer vol geld een brood kopen. Een onhoudbare situatie, waardoor we de winkel moesten sluiten.' Ik zeg het bijtend, verwijtend zelfs.

Itzhak hoort het. Hij neemt nog een trekje van zijn sigaret. 'Ach. Dat spijt me. Ook sorry voor mijn ondoordachte opmerking.'

Ik bind in. 'De inflatie had natuurlijk meer redenen dan de stakende arbeiders.'

Nu knikt hij. 'En toen besloot je verpleegster in Berlijn te worden?'

'Ik besloot niets. Ik ben hier niet vrijwillig.' Met mijn blik waarschuw ik: vraag niet door.

Itzhak kijkt me lange tijd aan: 'Toch lijkt je hier te horen,' zegt hij.

'Ik hou niet van de stad. Ik heb ruimte nodig. Bergen. Bossen. Beesten. Beieren. Ik moet uren kunnen lopen zonder iemand tegen te komen. In Berlijn struikel je over de mensen.'

'Bergen, bossen, beesten, Beieren,' herhaalt Itzhak. 'Mooie alliteratie. Een *Bauernmädchen* ging naar de grote stad Berlijn en... die stad had alles, behalve bergen, bossen, beesten, Beieren. Het is een mooi begin van een stuk of een lied.'

En Liese, die haar hart verwoestte, vul ik woordeloos aan.

Defensief sla ik mijn armen over elkaar. 'Kan ik je dan nu iets te drinken aanbieden?'

Itzhak snuift geamuseerd. 'Iets met alcohol alsjeblieft.'